

Håndbok i driftsplan

For forvaltningslag i lakse-
og sjøørretvassdrag

NORSKE LAKSEELVER

– for mer liv i elva

www.lakseelver.no

Innhold

Forord	3
Hvorfor driftsplan	4
Driftsplan på nett	6
Slik lager du driftsplan	8
Dette skal en driftsplan inneholde	10
<i>Innledning</i>	<i>12</i>
<i>Status i elva</i>	<i>14</i>
<i>Visjon og Mål</i>	<i>16</i>
<i>Handlingsplan</i>	<i>18</i>
<i>Oppfølging av driftsplan</i>	<i>22</i>

Forord

Denne håndboken er utarbeidet av administrasjonen i Norske Lakseelver i samarbeid med ressurspersoner i utvalgte medlemsvassdrag: Harald Endresen i Otra Laxefiskelag, Torstein Rognes i Gaula Elveeierlag og Kjell Cato Strand i Nedre Glomma og Omland Fiskeadministrasjon.

Målet med håndboka er å hjelpe forvaltningslag i norske lakse- og sjøørretvassdrag med utarbeidelse av lokale driftsplaner. Håndboken er laget med fokus på råd og tips, og basert på erfaringer fra de vassdrag som i dag har gode planer. Den er laget i et mindre format og med begrenset antall sider for å øke lesbarheten og den praktisk bruken.

Strukturen er bygget opp med innledende kapitler om hvorfor og hvordan driftsplanen kan bidra til en mer effektiv hverdag for forvaltningslagene, kort om driftsplan på nett, og tilslutt en oversikt over hva som skal skrives, illustrert med eksempler og bilder.

Vi håper denne lille, men praktiske håndboken vil være til nytte for ditt forvaltningslag og deres fremtidige driftsplan.

Administrasjonen, Norske Lakseelver, oktober 2018.

Hvorfor driftsplan

Forvaltningslag i laksevassdrag er lovpålagt å ha en driftsplan for vassdraget. I tillegg til lovkravene er det også andre praktiske grunner.

Her følger et utdrag fra Lov om laksefisk og innlandsfisk §25: «I vassdrag med selvreproduserende bestander av anadrome laksefisk plikter fiskerettshaverne å gå sammen om felles forvaltning. Fellesforvaltningen skal omfatte regulering av fisket, fiskeoppsyn, informasjon, smitteforebyggende tiltak, fangststatistikk og rapportering, kultiveringstiltak og bestands- overvåking.»

Som del av felles forvaltning er det krav til driftsplan (§ 25a):

«Driftsplan skal inneholde oversikt over fiskeressursene, oversikt over regulerings-, overvåkings-, oppsyns- og informasjonstiltak, og oversikt over den enkelte fiskerettshavers andel i fisket.

Videre skal planen beskrive hvordan fiskeinteressene er organisert, og de økonomiske forholdene knyttet til dette. Planen kan også omfatte bortleie av fiskerett. »

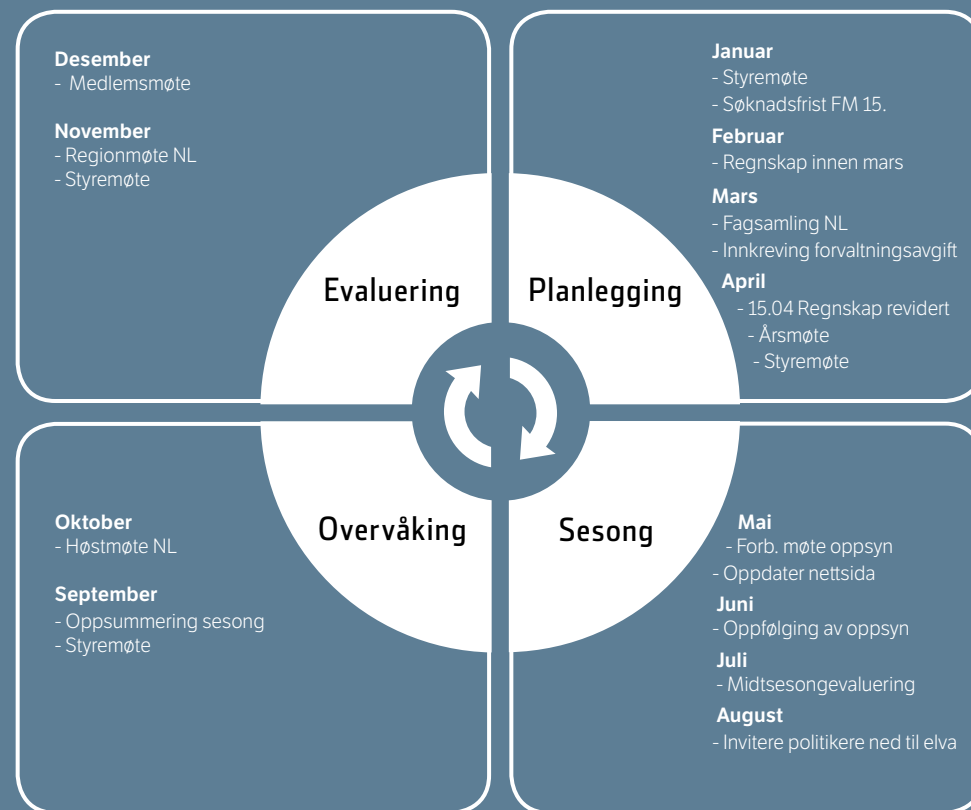
Lakselovens formålsparagraf (§1):

«...å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder samt andre ferskvannsorganismer forvaltes i

samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på økt avkastning, til beste for rettighetshavere og fritidsfiskere.»

Utover lovkrav er det flere fordeler med å ha en god driftsplan som gjør forvaltningsarbeidet både enklere, mer effektivt og målrettet:

- En samlet oversikt over aktiviteter og mål for hvordan dere vil forvalte vassdraget
- Et nyttig arbeidsverktøy for oppfølging og gjennomføring av prioriterte tiltak på styremøter og årsmøter
- Forutsigbarhet med tanke på budsjett og fremtidige investeringer
- Synliggjøring av det gode arbeidet som gjøres i vassdraget
- Gjøre det lettere for nye styremedlemmer (og evt. ansatte) å sette seg inn i hva som skal gjøres i elva, og hvordan

Forslag til årshjul for forvaltningslaget.

En driftsplan vil også være et godt grunnlag for å samle erfaring av de tiltakene som gjøres over tid. Dette vil igjen bidra til læring av det dere gjør og sikre at dere bruker tid og midler på riktige og aktuelle aktiviteter og tiltak.

Dokumenterte erfaringer vil bidra til økt læring og gi et bedre grunnlag for effektiv forvaltning. Et årshjul, som vist ovenfor, kan være et viktig hjelpemiddel.

Driftsplan på nett

Norske Lakseelver har utviklet en felles nettsideløsning for våre medlemseelver med støtte fra Miljødirektoratet.

I tillegg til informasjon om elv, fiske og fangststatistikk er det laget et eget oppsett for driftsplan. Felles oppbygging av driftsplan skaper muligheten for erfaringsdeling mellom elver, og forbedrer eget arbeid.

Ved bruk av nettsideløsningen til Norske Lakseelver vil forvaltningslaget innfri lovkrav om driftsplan og informasjon om elva. Norske Lakseelver er opptatt av at driftsplanen skal være enkel, praktisk og oversiktlig slik at den kan brukes aktivt i den daglige driften av elva.

Driftsplan på nett har mange fordeler:

- Alt på et sted: informasjon om elva, fisketilbud, fiskeregler, kontaktinformasjon og driftsplan med handlingsplan
- Synliggjør lokalt arbeid og gir økt engasjement og eierskap
- Helhetlig oversikt over gjennomførte, pågående og planlagte tiltak
- Enkel struktur og oppbygging er lett å lese for både grunneiere, offentlig forvaltning og fiskere
- Både driftsplan og handlingsplan blir enklere å oppdatere når den er digital og løpende, og ikke er trykt og begrenset til et tidsrom

STJØRDALSELVA

HJEM AKTUELT ELVA VÅR FISKEKORT FISKEBØRS P SØK LANSEFISKE FAKTA

Driftsplan for Stjørdalselva

Stjørdalselvas elveeierlag har det lokale forvaltningsansvaret for Stjørdalsvassdraget inklusive sidevassdragene Forra og Sona.

- + Innledning
- + Status og bakgrunn
- + Visjon og mål
- + Oppfølging

Driftsplanansvaret er gitt etter paragraf 25a i Lov om laksefiske og innsjøfiske m.v. (fiske- og innsjøfiskeloven). Punktene i driftsplanen er gitt etter loven. Målene under hvert enkelt punkt er basert på Norske Lakseelvers anbefalinger til sine medlemseelver.

Paragraf 25a gir følgende lovpunkter som skal oppfylles av den lokale forvaltningen.

1. Regulering av fisket	2. Bestandsovervåking
3. Fangststatistikk og rapportering	4. Fiskeoppsyn
5. Smiltteforebyggende tiltak	6. Kulturveringstiltak
7. Informasjon	

Handlingsplanen

Tiltak	Kategori	Pha.	Start	Slutt	Ansvarlig	Status	Evaluert
1. Regulering av fisket							
+ Fiske regler for vassdraget	Økologi	Høy	2019	2024	Jenny Dandis	Vedtatt	Nei
+ Utredning muligheten for seorskjæret	Fritidshåke	Lav	2019	2020	Jenny Dandis	Ferdig	Nei
2. Bestandsovervåking							
+ El-fiske	Økologi	Høy	2017	2017	Gunnar Fordal	På øverste	Nei

Dette er et bildeutsnitt fra hvordan driftsplanen blir seende ut på nettsida til elva. Du kan klikke på overskriftene Innledning, Status og bakgrunn, Visjon og mål, og Oppfølging, og da kommer teksten for disse punktene opp. Handlingsplanen ligger som en tabell nederst på siden, og i dette bildeutsnittet vises kun deler av den.

Slik lager du driftsplan

Proessen for å lage og vedta en ny eller oppdatert driftsplan er vel så viktig som innholdet i driftsplanen. Norske Lakseelver anbefaler at forvaltningslaget selv tar eierskap til planen ved at et arbeidsutvalg av fiskerettshavere (for eks. styret) skriver driftsplanen. Resten av fiskerettshaverne bør holdes orientert underveis i prosessen, og om mulig inviteres til medlems-møter for å diskutere visjon, mål, og tiltak for vassdraget. Til slutt godkjennes driftsplanen på årsmøtet.

Forankring
i styret

Utarbeidelse
av driftsplan

Presentasjon
i styret

Vedtak
på årsmøtet

Driftsplan
på nett

Flere forvaltningslag er her samlet på befaring av laksetrapp i Lærdalselva. Foto Morten Stickler.

For at en driftsplan skal bli aktivt tatt i bruk er noen suksesskriterier viktige:

- **Lag en enkel plan**
Enkel plan med fokus på aktiviteter og tiltak som gjøres i dag og det som planlegges fremover.
- **Lag driftsplan selv**
Driftsplan utarbeides av fiskerettshaverne selv.
- **Fast punkt på styremøter**
Bruk driftsplanen som fast punkt på styre- og årsmøter slik at fiskerettshaverne blir vant til planen som styringsdokument, og tar eierskap til innholdet.
- **Del driftsplanen**
Bruk driftsplan aktivt som et kommunikasjonsmiddel. Del planer og erfaring med andre i og utenfor forvaltningslaget.

Norske Lakseelver bidrar og støtter i prosessen med utarbeidelse av en ny eller oppdatert driftsplan.

Ta gjerne også kontakt med andre medlemsvassdrag med nyttig erfaring på driftsplaner.

Dette skal en driftsplan inneholde

På de neste sidene, kapittel 1-5, beskrives det kort om forventninger til innhold i en driftsplan. Overskriftene i kapitlene 1-5 er lik de som blir opprettet på nettsiden til din elv.

Forvaltningslaget må ta stilling til hvilket ambisjonsnivå de velger, og prioritere innenfor «må», «bør» og «vil». I denne håndboken er det fokus på «må» basert på lovkravene. Kapittel 1 Innledning viser bakgrunnsinformasjon om vassdraget. Kapittel 4 Handlingsplan er delt inn i de sju hovedkategoriene fra lovteksten. De andre kapitlene, 2, 3 og 5, er informasjon vi anbefaler blir inkludert for å lage en helhetlig og praktisk driftsplan som kan tas i bruk internt, men gjerne også kommunisert eksternt.

Basert på god praksis fra driftsplanarbeid i lakse- og sjøørretvassdrag anbefaler Norske Lakseelver en minimumsløsning på driftsplan med følgende kapitler:

- 1. Innledning**
- 2. Status i dag**
- 3. Visjon og mål**
- 4. Handlingsplan**
- 5. Oppfølging av driftsplan**

Det er viktig å sikre et godt kunnskapsgrunnlag hos de stolte forvalterne som skal utarbeide driftsplanen for vassdraget. Bilde fra befaring i Namsenvassdraget. Foto Morten Stickler.

Som kapittelinnvidlingen illustrerer er en god og praktisk driftsplan basert på prinsippet om først å etablere en helhetlig forståelse av status og tilstand, og kartlegge utfordringer og muligheter i ditt vassdrag. Videre, etablere mål for hva man ønsker å oppnå i fremtiden, og så gjennomføre de tiltak og aktiviteter som er valgt for å nå målene. Til slutt overvåking og evaluering av tiltak og aktiviteter, i tillegg til en årlig helhetsvurdering av driftsplanen.

Evaluering av tiltak og aktiviteter skaper et viktig grunnlag for å justere underveis slik at det ikke går «tradisjon» i det man gjør uten at det gir den nytten og kunnskapen man har satt som mål. Dette heter tilpasset forvaltning.

1. Innledning

Hvor gjelder driftsplanen, og hvordan er organiseringen lagt opp?

I dette kapitlet lages en kort tekst som bakgrunnsinformasjon om vassdraget for felles helhetsforståelse. Tradisjonelt har mange driftsplaner inkludert mye historisk informasjon om elva (fangster, fiskere, generell områdehistorie). Vi anbefaler at dette begrenses. Hvis det likevel er ønskelig kan informasjonen skrives et annet sted på nettsiden og linkes opp mot innledningen i driftsplanen. Driftsplanen bør være så kort og konkret som mulig.

Et viktig styringsverktøy ved konflikthåndtering

Driftsplanen må sees i sammenheng med forvaltningslagets vedtekter. Det er en stor fordel om det i vedtektene står beskrevet styrets beslutningsmyndighet i tillegg til ansvar med å følge opp driftsplanen. Hvis dette ikke kommer tydelig fram i vedtektene anbefaler Norske Lakseelver at dette spesifiseres i innledningen.

Legg inn informasjon om følgende:

1

Driftsplanområde

- Vis området i et kart
- Er det et nasjonalt laksevassdrag?
- Regulert eller naturlig? Laksetrapp?
- Vernestatus som gir føringer for forvaltningen av elva
- Sårbare naturtyper eller arter som gir føringer for arbeidet i og langs vassdraget?
- Andre inngrep eller menneskelige påvirkninger?

2

Organisering av driftsplanarbeidet

- Hvordan er forvaltningslaget organisert iht. lovkravet om pliktig organisering?
- Andelsfordeling og økonomi
- Beskrivelse av driftsplanarbeid inkludert prosess og forankring
- Styrets beslutningsmulighet/mandat for oppfølging av driftsplan (f.eks. ved oppfølging av tiltak knyttet til regelbrudd o.l.)
- Relevante paragrafer i lagets vedtekter kan inkluderes

Et godt øyeblikk forevige fra sesongåpninga i Vefsna 2018. Endelig er elva friskmeldt etter årelang kamp mot Gyro. Foto Hans Kristian Krogh Hansen.

2. Status i elva

Hvordan står det til med elva i dag, og hva er de viktigste utfordringene for din elv?

Her lages det en kort tekst til hver overskrift som i all hovedsak beskriver hvordan det står til i elva. Legg inn informasjon om følgende:

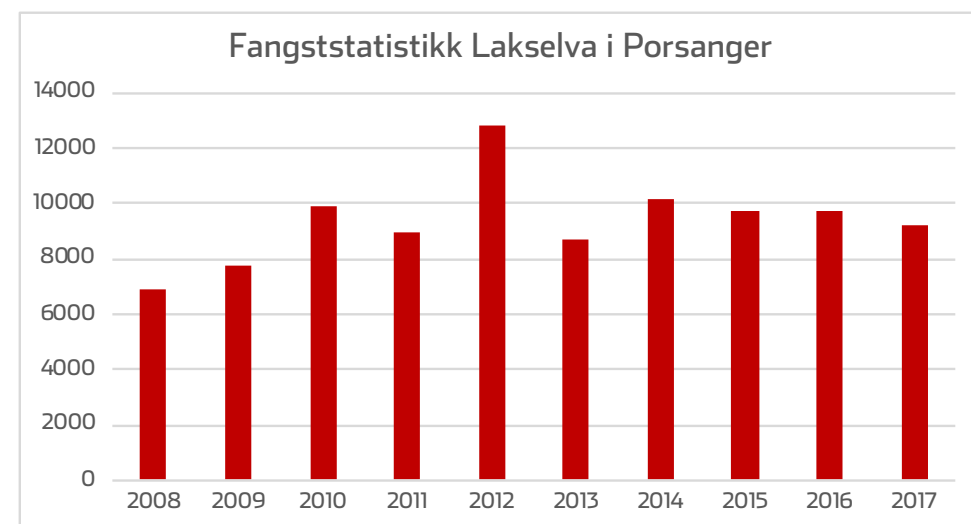
1 Måloppnåelse gytebestandsmål
Oppdatert status og tekst fra VRLs årsrapport blir lagt inn automatisk av Norske Lakseelver (kilde: VRL).

3 Mål og tiltak relatert til regionale vannforvaltningsplaner
Tiltak for å nå God Økologisk Status/Potensial er gitt i regionale planer hos Fylkeskommunen.

2 Relevante forvaltningsplaner fra andre aktører
Nasjonale verneplaner, regionale vannforvaltningsplaner, flom- og sikringsplaner, sykdomsplaner.

4 De viktigste utfordringene i vassdraget i dag
Nevn tre til fem viktige utfordringer for anadrom fisk i ditt vassdrag.

Fangstdata for siste 10 år

Kilde: SSB

Kvalitetsnormstatus for Lakselva i Porsanger

Kvalitetsnormstatus
Moderat

Genetisk integritet
Moderat

Høstingspotensial
God

3. Visjon og Mål

Hva vil dere oppnå med elva i fremtiden, og hvilke mål bør settes for å oppnå dette?

Styret i forvaltningslaget må bli enige om én visjon for elva. Visjon og driftsplan forankres på årsmøtet. I tillegg til visjonen definerer styret tre til fem mål for å oppnå visjonen (tenk biologi, fritidsfiske og næringsutvikling, i tråd med lakseloven).

Hva er visjon?

Elver er forskjellige, og fiskerettshaverne kan ha ulik oppfatning av hvor viktig elva er for «dem». Det er derfor viktig at fiskerettshaverne enes om å jobbe sammen for elvas beste, og at de tar del i utvikling av elvas potensiale. En visjon vil fortelle omverdenen hva fiskerettshavere vil med sin elv, gjerne uttrykt i én enkel setning.

Hva er mål?

En visjon følges opp med mål. Overordnede mål, gjerne tre til fem mål, lages med tanke på å nå visjonen. De er hjelpemidler eller veivisere. Målene bør være målbare slik at de kan evalueres og følges opp. Målene bør også reflektere de viktigste utfordringene og mulighetene for elva.

Tre kjennetegn ved en god visjon

- Visjonen skal være ambisiøs, men samtidig være mulig å oppnå
- En god visjon bør virke inviterende. Elveeierne skal få lyst til å bidra til å oppnå visjonen
- En god visjon utfordrer det bestående og er et ønske om å oppnå mer

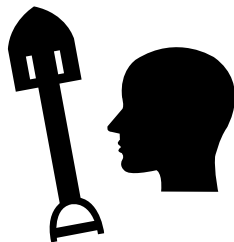
Tre eksempel på mål

- Oppnå gytebestandsmålet og oppnå god økologisk status
- Øke andelen av ungdom og unge voksne som fisker laks
- Oppnå lik fordeling av gjenutsatt laks blant størrelsesgruppene smålaks, mellomlaks og storlaks

Sett mål
i tråd med
lakseloven

4. Handlingsplan

Hvilke aktiviteter og tiltak bør gjennomføres for å oppnå visjon og mål for elva?

Hva er en handlingsplan?

Handlingsplanen er den praktiske delen av driftsplanen til forvaltningslaget. Handlingsplanen skal omfatte tiltak og aktiviteter som forvaltningslaget skal gjennomføre i sin lokale forvaltning i egen elv. I tillegg er den grunnlaget for å oppnå elvas visjon og overordnede mål.

Hva skal handlingsplanen inneholde?

Lakselovens sju hovedkategorier skal dekkes av tiltak som opprettes i handlingsplanen. Disse kategoriene er:

- Regulering av fisket
- Fiskeoppsyn
- Informasjon
- Smitteforebyggende tiltak
- Fangststatistikk og rapportering
- Kultiveringstiltak og bestandsovervåking

Poenget med å kategorisere tiltakene er å synliggjøre at forvaltningslaget oppfyller kravet til innhold i driftsplanen. De fleste av tiltakene forvaltningslaget gjør i dag kan videreføres og kategoriseres innenfor dette systemet.

Eksempler

Handlingsplanen vil etter hvert bli en ryddig oversikt over ulike tiltak dere ønsker å gjennomføre i egen elv. Det er viktig at tiltakene støtter oppunder visjonen og målene for vassdraget. Videre skal tiltakene ha mål-bare mål for å kunne evalueres.

For at resultatene skal kunne sammenlignes med andre vassdrag er det viktig at tiltak som gjennomføres er basert på felles metoder og presenteres på lik måte mal. Norske Lakseelver publiserer derfor aktuelle forslag til standardiserte metoder på våre nettsider. Metoder og tiltak er bl.a. basert på ny tiltak-håndbok, basert på ny kunnskap og moderne metoder, fra Uni Miljø (2017): «Tiltakhåndbok for bedre fysisk vannmiljø».

Les mer om dette på nettsiden vår.

El-fiske er en aktivitet som flere forvaltningslag gjennomfører hvert år. Dette er en fin metode for å evaluere tiltak, og hvis el-fiske foregår etter en fast mal hver gang så gir resultatene et godt grunnlag for statistikk og svar på om tiltaket har vært vellykket eller ikke. Foto Leif Roger Karlsen.

Hvordan opprette handlingsplan og tiltak på nettsiden?

Ved opprettelse av forvaltningstiltak på nettsiden vil de automatisk samles i en oversiktlig liste under overskriften «Handlingsplan» i driftsplanen. Denne listen vil være et oversiktlig og godt hjelpemiddel på styremøter og årsmøtet. Listen vil vise de viktigste opplysningene om hvert tiltak, men for fullstendig beskrivelse klikker man på det enkelte tiltaket. Listen kan sorteres ved å klikke på overskriftene i tabellen, for eks. Prioritet eller Ansvarlig.

Den fullstendige beskrivelsen av tiltaket opprettes etter en mal på nettsiden. Her er det flere felt som kan eller skal fylles inn. Noen felter har valgbar meny, andre felter skal du skrive en fritekst.

De obligatoriske feltene er markert med stjerne:

- *Beskrivelse av tiltaket**
- *Intern beskrivelse*
- *Bilder*
- *Mål for tiltaket**
- *Evalueringsform**
- *Geografisk plassering i kart*
- *Samarbeidsorganisasjoner*
- *Beskrivelse av økonomi**
- *Intern beskrivelse av økonomi*
- *Budsjett*
- *Kostnad*

Alle tiltak skal ligge under én av syv hovedkategorier. I tillegg, for å ivareta bredden i elveforvaltninga, markeres hvert tiltak også med én av de tre underkategoriene Biologi, Fritidsfiske eller Næringsutvikling, i tråd med inndelingen av formålsparagrafen i Lakseloven.

Handlingsplanen

Tiltak	Kategori	Prio.	Start	Slutt	Ansvarlig	Status	Evaluert
1. Regulering av fisket							
> Fiskeregler for vassdraget	Biologi	Hey	2019	2024	Jenny Domås	Vedtatt	Nei
> Utrede muligheten for sesangkort	Fritidsfiske	Lav	2019	2020	Jenny Domås	Forslag	Nei
2. Bestandsovervåkning							
> El-fiske	Biologi	Hey	2017	2017	Gunnar Fordal	På overtid	Nei
> Gytetrepperegistrering	Biologi	Hey	2019	2024	Gunnar Fordal	Vedtatt	Nei
3. Fangststatistikk og rapportering							
> Opprette elektronisk fiskekottsalg	Biologi	Hey	2019	2024	Harald Endresen	Gjennomført	Nei
> Bytte rapporteringsløsning	Fritidsfiske	Med.	2019	2024	Gunnar Fordal	Vedtatt	Nei
4. Fiskeoppsyn							
> Kurs for nettsider til å oppsøke Laksen	Næringsutv.	Hey	2019	2024	Gunnar Fordal	Gjennomført	Ja

5. Oppfølging av driftsplan

Hvordan og hvor ofte har dere tenkt å evaluere driftsplan for å se om dere når målene som er satt for elva?

Hvorfor oppfølging og evaluering?

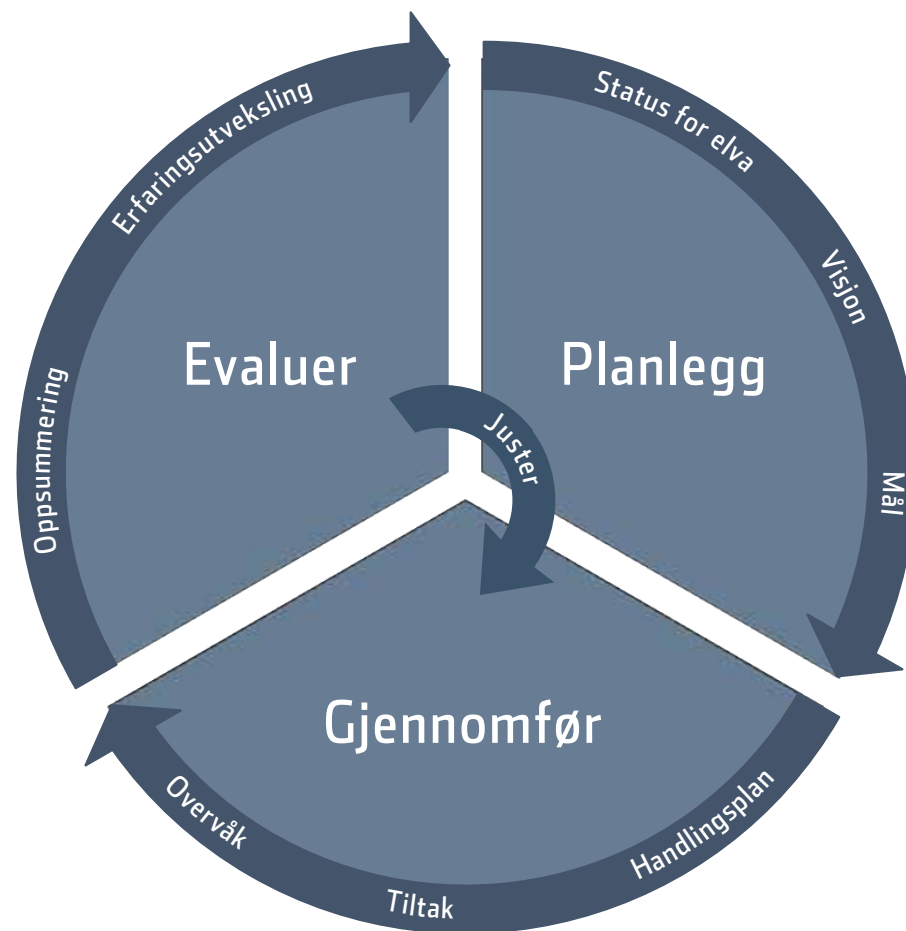
Det er svært viktig at alle tiltak blir evaluert, og at hver av disse blir satt i sammenheng med visjon og overordnede mål for vassdraget. Uten evaluering vet man ikke om den tid og ressurser som blir lagt ned gir positive resultater, eller fører til negative påvirkninger.

En god, oversiktlig og oppdatert driftsplan er et viktig verktøy for effektiv drift av forvaltningslaget og for å styre ressursbruken (både tid, dugnadsinnsats og penger). Driftsplanen er også et viktig grunnlag for søknader om både tillatelse og/eller økonomisk støtte til planlagte tiltak.

Hva bør oppfølging og evaluering inneholde?

Skriv en kort tekst om hvordan styret i forvaltningslaget har vedtatt å følge opp driftsplanen.

Norske Lakseelver anbefaler at handlingsplanen blir gjennomgått på alle styremøter som et fast sakspunkt med fokus på status og framdrift, og eventuelle behov for endringer. I tillegg bør driftsplanen i sin helhet evalueres og presenteres på hvert årsmøte for status og planer fremover.

Denne figuren illustrerer hvordan et tiltak bør planlegges, gjennomføres og evalueres. Uten evaluering har forvaltningslaget ingen mulighet til å vurdere om tiltaket har ønsket effekt, eller i verste fall om tiltaket virker mot sin hensikt.

Egne notater

Egne notater

Vi jobber for:

- Mer laks i elvene
- Bedre laksefiske for alle
- Ansvarlig lokal forvaltning
 - Flere gyrofrie elver
- Mindre lakselus på vill fisk
- Færre rømte oppdrettsfisk
- Miljøtilpasset vannføring
- Kalking av sure vassdrag
- Nye miljøkrav ved gruvedrift

NORSKE LAKSEELVER

– for mer liv i elva

www.lakseelver.no